

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 41

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 41. — Рівне: РДГУ, 2008. — 217 с.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31. 10. 2008 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2008

характеру старшокласників, ціннісних орієнтацій та актуалізації національних архетипів українського етносу, висвітленні цих проблем у пресі, фахових журналах.

Методичною особливістю викладання теми „Характер” у рамках курсу є використання напрацьованого нами матеріалу для подальших розробок проблем формування українського національного характеру старшокласників засобами літератури; створення методичної системи роботи психолога над формуванням національного характеру в учнів шкіл етнічних меншин; здійснення принципу наступності й перспективності у формуванні українського національного характеру учнів між основною і старшою школою; дослідження взаємозв'язку емоційного сприймання художнього твору й формування особливостей національного характеру школярів в процесі надання психологічної допомоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусова Р.В., Пономаренко Л.П. Основи психології для старшокласників. Навчальні програми // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. - №5. – С. 17-21.
2. Декларація про державний суверенітет // Основи держави і права. Нормативно-правові акти України: Навчально-методичний посібник. – Чернівці: Знання, 1996. – 248 с.
3. Кремінь В.Г. Веління часу – плекати національну гордість у молоді // Учитель. – 1999. – №11 – 12. – С. 59 – 60.
4. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Освіта. – 2002. - №26. – С. 2.
5. Основи практичної психології // В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін.: Підручник. – Вид. 2-ге, стереотип. – К.: Либідь, 2001. – С. 527-529.
6. Рудомьоткіна О.А. Психологічна культура старшокласників як соціально-педагогічна умова розвитку психічної суб'єктивності особистості старшокласника // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. - №5. – С. 12-16.
7. Турішчева Л.В. Настільна книга шкільного психолога: Навчально-методичний посібник для вчителя. – Х.: Вид. Група „Основа”: „Триада+”, 2008. – С. 206-240.
8. Франко І.Я. „Тополя” Т.Шевченка // Франко І.Я. Твори в 20 т. – К.: Видавництво АН УРСР, 1955. – Т.17. – С. 157.

Резюме. В статті розглядаються можливості надання психологічної допомоги старшокласникам. Аналізується одна з форм просвітницької діяльності психолога в реалізації завдань формування українського національного характеру з використанням літературних творів.

Summary. In article possibilities of rendering of the psychological help to senior pupils are considered. One of forms of educational activity of the psychologist in the decision of tasks of formation of the Ukrainian national character with use of literary works is analyzed.

УДК 159.922.73

О.Г. СТАВИЦЬКА

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОДУКУВАННЯ ФОНАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.

Резюме. В статті проаналізовані психологічні особливості продукування фонаційних компонентів невербальних засобів спілкування. Презентовані результати дослідно-експериментального вивчення у майбутнього педагога специфічних особливостей продукування емоційних інтонацій з урахуванням індивідуально-типологічних характеристик особистості.

Ключові слова: невербальні засоби спілкування (фонаційні), експресивна поведінка вчителя, емоційна інтонація.

Постановка проблеми. Учитель досить часто потрапляє в ситуації, коли виникає необхідність спеціально надавати своїм висловлюванням потрібного емоційного забарвлення. В силу цього певні емоційні інтонації, що, очевидно, є характерними для типових педагогічних ситуацій, комунікативно „відпрацьовуються”. Дієвість цих емоційних інтонацій усвідомлюється педагогом, і він починає довільно їх продукувати в своєму мовленні. Емоційний компонент педагогічного спілкування аналізується в роботах В.К.Кан-Калика, І.А.Зязюна, В.А.Крутецького, С.В.Недбаєвої, О.О.Леонтьєва, Л.А.Петровської, А.С.Співаковської, І.В.Страхова, П.М.Якобсона та ін.. Особливе емоційне забарвлення, щирість та природність прояву емоцій, взаємне проникнення в світ почуттів і переживань розглядаються вченими як необхідні умови педагогічного спілкування.

Разом з тим ряд науковців (С.В.Кондратьєва, О.О.Леонтьєв, О.Т.Мельникова та ін.) вважають, що причиною ряду труднощів, які виникають в спілкуванні вчителя з учнями є дисгармонія в їхніх емоційних відносинах, невміння педагога цілеспрямовано регулювати вираження своїх переживань з метою впливу на розум і почуття дітей. Одним із ефективних засобів емоційного впливу педагога на учнів є інтонаційна виразність його мовлення, що обумовлена, одними з основних функцій невербальних компонентів комунікації емотивною та експресивною [3]. Саме в процесі спілкування інтонаційна виразність мовлення педагога набуває, обумовленого характером професії, специфічного забарвлення, яке й виражається у відповідному тоні мовлення при звертанні до учнів та необхідному емоційному забарвленні висловлювань і окремих слів.

Метою даного повідомлення є висвітлення результатів дослідно-експериментального вивчення особливостей продукування фонаційних компонентів невербальних засобів спілкування майбутніми педагогами з урахуванням їхніх індивідуально-типологічних характеристик.

Для досягнення мети дослідження нами були висунуті наступні **завдання**:

1. Визначення індивідуально-типологічних характеристик обстежуваної групи студентів, майбутніх педагогів які виступили в якості дикторів та створення експертної групи із числа студентів психолого-природничого факультету в кількості 10 осіб для прослуховування слів з різними емоційними інтонаціями, що продукувались обстежуваною нами групою студентів.

2. Проаналізувати вплив індивідуально-типологічних характеристик майбутніх педагогів на особливості продукування ними емоційних інтонацій як елементів невербальних засобів спілкування.

Формування умінь та навичок в сфері мовленнєвого вираження емоцій, як складний, багаторівневий процес, відмічається багатьма вченими, але найбільш чітко він був охарактеризований С.Л.Рубінштейном: „Зароджуючись у вигляді мимовільного прояву емоційного стану мовця, виразні моменти мовлення перероблюються, виходячи з того впливу, яке вони здійснюють на інших; таким чином, вони перетворюються в майстерно розроблені засоби більш чи менш свідомого впливу на людей” [4, 487].

Але, якщо в повсякденному житті для взаємодії з іншими, людині достатньо мимовільно сформованих навичок, то професійна діяльність, основу якої складає спілкування з дітьми, висуває перед майбутнім педагогом особливі вимоги і тільки наявність відповідних знань і умінь призводить до того, що емоційне забарвлення мовлення вчителя перетворюється на засоби свідомого впливу на учнів.

Усвідомлення прийомів передачі емоційної виразності мовлення розглядається деякими психологами як необхідний елемент підготовки майбутнього вчителя. [1] Опитування педагогів і студентів університету, що брали участь у нашому експериментальному дослідженні, досвід власних спостережень за мовленням педагогів і проявами їхньої невербальної поведінки під час ведення уроків переконують нас в тому, що усвідомлення впливового потенціалу емоційних інтонацій поєднується, як правило, з високим рівнем розвитку умінь та навичок доволіно використовувати інтонаційні засоби та елементи експресивної поведінки. На жаль, далеко не всіма педагогами усвідомлюються значні можливості інтонаційних засобів експресії як елемента впливу на емоційний стан і поведінку учнів. І, врешті-решт, рівень доволіно регуляції інтонаційної виразності мовлення, усвідомлення доцільності використання міміки та жестів у багатьох педагогів не відповідає рівню їхньої професійної підготовки.

В спеціально організованих умовах експериментальних ситуацій студент-диктор проговорював слова із заданими емоційними інтонаціями. Причому, порядок інтонацій, різний у всіх досліджуваних, був вказаний в реєстраційному бланку, який видавався заздалегідь. На наступному етапі експерименту спеціально відібрана із студентів університету група експертів, чисельністю 10 осіб, прослуховувала дикторів і визначала емоційне забарвлення запропонованих слів. Кожен із експертів прослуховував мовлення всіх 20 досліджуваних-дикторів і ідентифікував емоційні інтонації. Їх розпізнавання проводилось з опорою на список емоційних станів. Результати розпізнавання експерти заносили до спеціальної картки.

Обробка отриманих матеріалів проводилась шляхом порівняння реєстраційного бланку, де був позначений порядок інтонацій з картою розпізнавання по кожному диктору. Далі визначали правильність ідентифікації емоційних інтонацій. Розпізнавання емоційних інтонацій при сприйнятті слугувало критерієм успішності їх продукування диктором.

Кожен випадок правильного розпізнавання емоційної інтонації оцінювався одним балом. Узагальнення результатів розпізнавання по всіх 10 експертам дозволило вивести кількісний показник успішності продукування диктором конкретної емоційної інтонації. Таким чином, якщо всі 10 експертів правильно ідентифікували одну і ту ж інтонацію, то успішність її продукування оцінювалась в 10 балів. Оцінка зменшувалась відповідно до числа неправильних ідентифікацій.

В результаті обробки первинного матеріалу була отримана матриця оцінок успішності продукування емоційних інтонацій в розмірі 18 на 20. У 18 стовпчиках матриці знаходилась інформація про успішність продукування кожним диктором 18 емоційних інтонацій, а у 20 рядках матриці – про успішність продукування однієї і тої ж інтонації всіма 20 опитантами.

Таким чином, був виведений індивідуальний коефіцієнт успішності продукування (КУ) для кожного диктора на основі інформації, що знаходиться у стовпчиках матриці. Для цього підраховувалась загальна кількість випадків успішного продукування кожним диктором всіх інтонацій і отримане число ділилось на 18 (загальна кількість інтонацій для 3-х слів). Показники КУ відображають індивідуальний рівень майстерності опитантів в продукуванні емоційних інтонацій.

Результати експериментального дослідження умінь студентів доволіно продукувати емоційні інтонації, в цілому, свідчать про їх високу значимість для професійної діяльності педагога.

Індивідуальний рівень майстерності обстежуваних у продукуванні емоційних інтонацій

№ З/П	ПОКАЗНИКИ УСПІШНОСТІ ПРОДУКУВАННЯ	ВІДХИЛЕННЯ ВІД СЕРЕДНЬОГО	КВАДРАТ ВІДХИЛЕННЯ
1	3,61	0,7	0,49
2	3,22	1,09	1,19
3	3,89	0,42	0,18
4	5,89	+1,58	2,50
5	4,44	+0,13	0,02
6	5,33	+1,02	1,04
7	5,39	+1,08	1,17
8	4,17	0,14	0,02
9	5,50	+1,19	1,42
10	3,94	0,37	0,14
11	3,28	1,03	1,06
12	4,61	+0,30	0,09
13	3,17	1,14	1,30
14	5,11	+0,80	0,64
15	4,00	0,31	0,10
16	4,55	+0,24	0,06
17	4,83	+0,52	0,27
18	3,33	0,98	0,96
19	4,55	+0,24	0,06
20	3,39	0,92	0,85
Σ	86,2	14,2	13,56
	$X_1 = 4,31$	СЕР.0,71	

Відповідно до висунутих завдань, ми вважали, що характерологічні особливості майбутнього вчителя обумовлюють успішність довільного продукування емоційних інтонацій. Як відмічалось вище, диктори, що брали участь в експерименті були обстежені за методикою 16 PF. З допомогою цієї методики вимірювались 18 особистісних факторів, кожен із яких, об'єднуючи в групу взаємопов'язаних ознак, виступає як інтегральна характеристика, що описує самостійний аспект особистості.

Для виявлення зв'язку між успішністю продукування емоційних інтонацій і особливостями особистості обстежуваних нами були застосовані методи математичної статистики. З допомогою програми SPSS ми провели кореляційний аналіз. Досліджувався взаємозв'язок показників ІКУ і оціночних значень по кожному особистісному фактору. Результати обчислень представлені в таблиці

Взаємозв'язок успішності продукування емоційних інтонацій з особистісними особливостями обстежуваних

БУКВЕНИЙ ІНДЕКС	НАЗВА ШКАЛ	КОЕФІЦІЕНТИ КОРЕЛЯЦІЙ ШКАЛ З ПОКАЗНИКАМИ ІКУ	РІВЕНЬ СТАТИСТИЧНОЇ ДОСТОВІРНОСТІ
A	АФЕКТОТИМІЯ	-0,262	
B	РІВЕНЬ ІНТЕЛЕКТУ	-0,977	$P \leq 0,001$
C	ЕМОЦІЙНА СТАБІЛЬНІСТЬ	0,415	$P \leq 0,05$
E	ДОМІНАНТНІСТЬ	-0,536	$P \leq 0,01$
F	БЕЗПЕЧНІСТЬ	-0,256	
G	СУМЛІННІСТЬ	0,647	$P \leq 0,001$
H	СМЛИВІСТЬ	0,150	
I	СЕНСИТИВНІСТЬ	0,202	
L	ПІДОЗРЛИВІСТЬ	0,616	$P \leq 0,001$
M	МРІЙЛИВІСТЬ	0,351	
N	ОЩАДЛИВІСТЬ	0,202	
O	ПОЧУТТЯ НЕПОВНОЦІННОСТІ	-0,730	$P \leq 0,001$
Q1	ГНУЧКІСТЬ	0,133	
Q2	САМОДОСТАТНІСТЬ	0,791	$P \leq 0,001$
Q3	ВИСОКИЙ КОНТРОЛЬ	0,467	$P \leq 0,01$
Q4	НАПРУЖЕНІСТЬ	-0,196	
F1	ЕКСТРАВЕРСІЯ	-0,271	
F2	ТРИВОЖНІСТЬ	-0,127	

Критичні значення вибіркового коефіцієнту кореляції для 30 пар: $P_{\alpha} = 0,05 = 0,36$; $P_{\alpha} = 0,01 = 0,46$; $P_{\alpha} = 0,001 = 0,56$. Отже, статистично достовірним є зв'язок успішності продукування емоційних інтонацій з такими факторами, як рівень інтелекту (B) ($p \leq 0,001$), емоційна стабільність (C) ($p \leq 0,05$), домінантність (E) ($p \leq 0,01$), сумлінність (G) ($p \leq 0,001$), підозрливість (L) ($p \leq 0,001$), почуття неповноцінності (O) ($p \leq 0,001$), самодостатність (Q2) ($p \leq 0,001$), високий контроль (Q3) ($p \leq 0,01$).

При аналізі результатів, по вивченню особистісних особливостей майбутніх педагогів, які обумовлюють успішність довільного продукування емоційних інтонацій, слід відмітити негативний зв'язок успішності продукування інтонацій з низьким рівнем розвитку інтелекту (фактор B). Цей результат потребує глибшого аналізу. На наш погляд, фактор B вимірює не стільки рівень інтелектуального розвитку, скільки здатність досліджуваного вирішувати логічні задачі на словесному матеріалі. Тому люди з перевагою другої сигнальної системи (мислительний тип) мають більш високі оцінки по даному фактору, а люди з перевагою першої сигнальної системи (художній тип) – дещо нижчі. Природно, що перші гірше справляються з продукуванням емоційних інтонацій, а другі краще. Таким чином, отриманий результат вказує на взаємозв'язок між інтонаційною виразністю мовлення і людськими типами вищої нервової діяльності, які І.П.Павлов визначив як „художній” і „мислительний”.

Цілком закономірний зв'язок успішності продукування емоційних інтонацій з високою сумлінністю (фактор G). Такі особистісні риси, як сумлінність, розуміння, обов'язковість, стійкість моральних принципів, зазвичай поєднуються із прагненням до утвердження загальнолюдських цінностей, а останнє треба вважати неможливим без активного вираження в мовленні свого особистісного ставлення до висловлюваного матеріалу і до співрозмовника.

Успішно продукують емоційні інтонації студенти, які здатні керувати емоціями і настроями, та такі, що вміють знайти їм пояснення і реалістичне вираження (фактор C); з високим рівнем довільності і усвідомленості поведінки (фактор Q3); веселі, життєрадісні, впевнені в собі і своїх можливостях, енергійні, активні (фактор O); незалежні, самостійні (фактор Q2); недовірливі з високим рівнем тривожності і занепокоєння (фактор L); з рисами конформності (фактор E).

Отже, результати кореляційного аналізу свідчать про те, що інтонаційна виразність мовлення значною мірою обумовлена особистісними особливостями мовця. Відповідно до поставлених завдань, ми досліджували вплив типологічних відмінностей на уміння опантів-дикторів довільно продукувати емоційні інтонації.

Науковцями виявлена схильність індивідів різного типу темпераменту до переваги в продукуванні однієї із фундаментальних емоцій [2]. В зв'язку з цим виникло припущення, що індивідуально-типологічні особливості мовця можуть визначати успішність продукування певних емоційних інтонацій.

На основі обстеження всієї вибірки за методикою Айзенка, продубльованого визначенням факторів другого порядку F1 і F2 за методикою 16 PF, були виявлені особистості з вираженими властивостями кожного з чотирьох основних типів темпераментів. Таких досліджуваних виявилось 20. Інформація про кількість досліджуваних кожного типу темпераменту і їх уміння продукувати емоційні інтонації наведена в таблиці

Показники індивідуального рівня майстерності досліджуваних різного типу темпераменту в продукуванні інтонацій

№ З/П	ТИПИ ТЕМПЕРАМЕНТУ			
	ФЛЕГМАТИКИ	САНГВІНІКИ	ХОЛЕРИКИ	МЕЛАНХОЛІКИ
1	3,89	4,44	3,61	5,5
2	4,83	5,33	5,94	5,05
3	4,55	4,17	3,94	4,83
4	5,72	5,11	3,28	4,83
5		4,55	4,78	
6		6,28	5,78	
	СЕРЕДНЄ ПО ВИБІРЦІ 4,75	СЕРЕДНЄ ПО ВИБІРЦІ 4,98	СЕРЕДНЄ ПО ВИБІРЦІ 4,55	СЕРЕДНЄ ПО ВИБІРЦІ 4,90

Ми вважаємо, що вплив типу темпераменту на успішність довільного продукування емоційних інтонацій може проявитися при порівнянні міжгрупової і внутрішньогрупової варіативності значень ІКУ. Так як варіативність характеризується кількісно дисперсією, для підтвердження ми провели однофакторний дисперсійний аналіз, оскільки нас цікавить вплив на дисперсію одного фактору – типу темпераменту. Дисперсійний аналіз не виявив статистичного впливу темпераменту на індивідуальний рівень майстерності оптантів в довільному продукуванні емоційних інтонацій / $F = 3,621 < 6,1 = F_{st}$, при $p < 0,05$ /. Відтак, аналіз даних статистичної обробки підтверджує наше припущення про вплив індивідуально-типологічних особливостей обстежуваних майбутніх педагогів на успішність продукування ними окремих емоційних інтонацій. А саме, властиві сангвініку піднесеній, бадьорій настрій, оптимізм, активність, почуття гумору, обумовлюють успішність продукування інтонацій задоволення, впевненості, подиву. В той же час вираження сумніву, байдужості, захоплення сангвініку вдається гірше.

Образа, недовіра, пригніченість меланхоліка проявляються в успішності продукування інтонацій обурення, образи, хвилювання, апатія, і невмінні виражати впевненість, задоволення, а не емоційність, інертність і деякий скептицизм властиві флегматику обумовлюють успішність вираження радості, задоволення і впевненості, але невміння продукувати інтонації подиву, відчаю, гордості. Мовленнєва експресія холериків специфічно проявляється в тому, що вони не відчувають труднощів продукуючи інтонації впевненості, радості, хвилювання, але невдало справляються з вираженням іронії, розчарування.

Висновок. Цілеспрямований розвиток знань, навичок і умінь використання невербальних компонентів комунікації в діяльності педагога сприяє ефективності даної діяльності, і як наслідок - взаєморозумінню вчителя та учнів, виявлено, що успішність продукування емоційних інтонацій обумовлена індивідуальними особливостями вчителя (образно-емоційний тип мислення; сумлінність; емоційна стабільність; високий контроль поведінки; впевненість в своїх силах; життєрадісність, активність; незалежність і самостійність; тривожність і недовіра; конформність).

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб. - К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
2. Витт Н.В., Ермолаєва-Томина Л.Б. Эмоциональность личности во взаимосвязи психофизиологических и речевых характеристик // Речь, эмоции и личность. -Л., 1978. -С. 70-72
3. Шевченко О. Невербальні компоненти комунікації в антропоцентричній науковій парадигмі. // «Мандрівець». – 2004. - №6. -С. 59-65
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. –М.: Учпедгиз, 1946. - 706 с.

Резюме. В статті проаналізовані психологічні особливості продукування фонетичних компонентів невербальних засобів спілкування. Представлені результати експериментального вивчення специфічних особливостей продукування емоційних інтонацій у майбутнього педагога з урахуванням індивідуально-типологічних характеристик особистості.

Summary. The psychological features of producing of fonatsiynikh components of un verbal means of intercourse are analysed in the article.

УДК 159.953.35

Н.С. СКОТНА, В.І. СТЕЦЬ

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ТА КРИТЕРІЙ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Резюме. В статті аналізується процес ідентифікації, що сприяє досягненню людиною гармонійного співвідношення між власним уявленням про себе і уявленнями про неї інших, між соціальним та індивідуальним «Я». Стверджується, що зміст ідентифікації, насамперед, визначається пануючими в суспільстві соціально-економічними відносинами, рівнем їх стабільності, інтегрованістю суб'єктів цих відносин, а також наявністю або відсутністю загальноприйнятої системи цінностей.

Доводиться, що мобільність соціального статусу різних суспільних прошарків, зникнення традиційних механізмів регуляції їх поведінки, фактично повна відсутність форм та методів соціальної організації, характерних для цих груп, перешкоджає успішному розвитку ідентифікаційних процесів. У зв'язку з цим, значною мірою, у суспільстві сьогодні спостерігається ріст невротизації, поширення різноманітних форм узалежнення особистості.

Ключові слова: ідентифікація, соціальний статус, невротизація, узалежнення особистості.

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	3
Булах І.С. Теоретичні засади обґрунтування вихідних положень психологічної допомоги в процесі особистісного зростання підлітка.....	4
Ковалевич В.В. Психосоціальне формування екзистенціальних перспектив личности в контексті консолідації общества.....	8
Максимова Н.Ю. Психологічний супровід як засіб корекції поведінки соціально дезадаптованих підлітків.....	11
Павелків Р.В. Шляхи оптимізації психологічної адаптації та навчальної успішності студентів-першокурсників у контексті діяльності психологічної служби ВНЗ.....	15
Шевченко Н.Ф. Теорія і практика психологічної допомоги хворим.....	18
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Ігрова терапія як засіб психологічної допомоги.....	21
Артемова О.І. Важливі аспекти психолого-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу сучасної школи.....	24
Безлюдна В.І., Корчакова Н.В. Психологічне сприяння розвитку творчого потенціалу старшокласників.....	26
Белікова Н.О. Формування готовності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації до здоров'язберігаючої діяльності.....	28
Бабак К.В. Психологічний супровід особистісно-професійного розвитку студентів.....	31
Воробійов А.М. Культурницька індивідність української психіки у контексті світовідчуження.....	33
Вронська В.М. Проблеми психологічної підготовки старших медичних сестер дошкільних навчальних закладів в інституті післядипломної педагогічної освіти.....	36
Галян О.І. Психологічні аспекти включеності юнаків у процес виховання.....	39
Герасіна С.В. Теоретичні засади психологічної допомоги учням ПТНЗ у формуванні їх готовності до професійної самореалізації.....	42
Главінська О.Д. Зміст психологічного супроводу для розвитку молодшого школяра.....	46
Дем'янюк О.Б. Сучасні технології трансперсональної психології.....	48
Дідик Н.М. Теоретичні і практичні основи психодіагностики особистісної зрілості студентів напрямку "Психологія".....	50
Дружиніна І.А. Тренінг професійної ідентичності в системі підготовки практичних психологів.....	52
Дудар О.В. Особливості розвитку емоційного відгукування старшокласників.....	55
Іванюк І.Я. Сім'я з „особливою” дитиною та її емоційні установки.....	58
Івашкевич Е.З. Особливості використання психотехнік з метою проведення реабілітаційної роботи зі школярами з особистісними розладами.....	61
Карєпова Е. В. Архетипічні паттерни поведінки як основа формування життєвого сценарію.....	65
Карковська Р.І. Психологічна підтримка агресивних абонентів в телефонному консультуванні.....	70
Кириченко Н.А. Психологічні особливості постановки та досягнення мети особистістю.....	72
Климишин О.І. Християнсько-орієнтований зміст психологічної допомоги невиліковно хворим людям.....	75
Когутяк Н.М. Гуманістичний підхід у дослідженні проблеми віктимності особистості.....	79
Козловська Е.В. Гармонійні стосунки в сім'ї як фактор особистісного зростання.....	82
Колісник О.П. Медитація як стержень будь-якої духовної практики та як засіб радикальної психологічної самопомоги.....	86
Корнієнко О.В. Психодіагностика особливостей психосоматичного здоров'я студентської молоді.....	91
Косарева О.І. Корекція особистісного розвитку дошкільника.....	96
Кочубейник О.М. "Що означає бути собою?": кризова природа запитання.....	98
Кулаков Р.С. Психологічна допомога в організації професійного самовизначення старшокласників.....	101
Кухар С.Ю. Вплив механізмів психологічного захисту на стратегію поведінки студентів у конфліктних ситуаціях.....	104
Лисяк О.М. Психологічні особливості ціннісно-смісловної сфери особистості в юнацькому віці.....	107
Лонська Є.В. Особливості психокорекції депресивного стану жінок, що страждають від домашнього насильства.....	109
Мазяр В.М. Психологічні засоби релаксації школярів з депресивним станом.....	111
Максимов М.В. Роль музики у вирішенні проблем психологічної допомоги особистості.....	114
Мельник І.Я. Психологічні засади проблеми адаптації особистості.....	117
Мельник Ж.В. Вплив особистості сімейної історії психолога та психотерапевта на його роботу.....	119
Мешко Г.М. Емоційне вигорання педагога як показник стану його професійного здоров'я.....	121
Михальська С.А. Особливості організації корекційної роботи з комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільників.....	125
Михальчук Н.О. Діалогічна взаємодія школярів з іншомовним текстом в детермінації становлення їх суб'єктності.....	127
Осьмак Л.П. Змістовно-хронологічні особливості життєвої перспективи старшокласників.....	133
Павелків В.Р. Продуктивне розвивальне середовище як засіб формування позитивних стосунків підлітків з однокласниками.....	135
Пастушенко Л.А. Тренінг розвитку особистісно-значимого досвіду майбутніх практичних психологів.....	138
Перелигіна Л.А., Приходько Ю.О. Профілактика станів психоемоційної напруги у працівників системи МНС України.....	141
Пивоварчук Т.О. Основні чинники формування комунікативних умінь.....	143
Попіль М.І. Актуалізація особистісних якостей як чинник ефективності професійної діяльності медсестер.....	145
Пюра О.С. Особливості впливу комп'ютерних ігор на вияв агресивної поведінки у дітей підліткового віку.....	148
Репецька Т.Л. Психологічна допомога особам з суїцидальними намірами.....	151
Реуцький М.В. Психотерапевтична метафора у сучасному кінематографі (з досвіду впровадження програми «Психодраматичний кіносеминар»).....	153
Рикун А.А. Характеристика причин виникнення та основних стадій конфлікту.....	156
Романюк В.Л. Концепція якості життя та проблеми ортобіозу особистості.....	159
Романюк Л.В. Проблеми самооцінки і корекції функціональних станів особистості в умовах середньої школи.....	161
Рудюк О.В. Організація дослідження особистісно-смісловної детермінації переживання професійних криз у безробітних.....	162

Рудь Г.В. Особливості усвідомлення цінності власної особистості у юнацькому віці	166
Рябой Є.М. Психодинамічна психотерапія як засіб надання психологічної допомоги хворим на гіпертонію: спроба теоретичного обґрунтування	168
Славіна Н.С. Розвиток емоційної сфери та вольових якостей дитини, як умова готовності до школи.....	170
Смалько М.Ф. Психологічна допомога особистості у професійній підготовці музиканта.....	172
Сокол І.А. Можливі аспекти психологічної допомоги у вирішенні завдань формування українського національного характеру старшокласників	175
Ставицька О.Г. Психологічні особливості продукування фонаційних компонентів невербальної комунікації	178
Скотна Н.С., Стець В.І. Ідентичність як необхідна складова та критерій психічного здоров'я.....	181
Турченко О.Ф. «Психодинамічна група» як фактор покращення процесу формування професійної самоідентифікації у студентів-психологів у вузі	184
Фрідріх А.В. Психолого-педагогічна проблема самовдосконалення особистості майбутнього педагога	188
Хворост М.Ю., Колесніченко О.С., Побідаш А.Ю. Психологічні особливості поведінки людей в екстремальних умовах та дії працівників мнс по наданню допомоги психічно постраждалим.....	190
Хомич Г.О., Руденко І.А. Психологічна допомога дітям, котрі перебувають в умовах тривалої деривації.....	192
Хомич І.С. Психологічна сутність уявлень дітей молодшого шкільного віку про відповідність власної поведінки нормам моралі.....	195
Хупавцева Н.О. Діалогічний підхід в освіті як необхідна складова розвитку суб'єктності школярів	198
Чорний М.М. Створення сприятливого мікроклімату в учнівському колективі як засіб психологічного супроводу у діяльності класного керівника.....	201
Чуйко О.В., Дунаєвська Ю.Е. Особливості працевлаштування випускників школи – інтернату для дітей, які потребують корекції розумового розвитку.....	204
Шиколенко Т.І. Психологічний супровід розвитку особистості та її образу «я» в дошкільному та молодшому шкільному віці	208
Яцюк Н.О. Розвиток рефлексивної культури в процесі фахової підготовки психологів.....	210
Відомості про авторів	213

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 41

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.10.2008 р. Підписано до друку 3.11.2008 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 33,25. Замовлення № 58/1 Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

**О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах
освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 41. — Рівне: РДГУ, 2008. — 217 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20